

Araştırma Makalesi ♦ Research Article

**Aile Yapısı ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında
Ayşe Kulin'in "Adı: Aylin" İsimli Romanının Değerlendirilmesi**

*An Evaluation of Ayşe Kulin's Novel "Adı: Aylin" in the Context of Family Structure
and Gender Roles*

Cansu DURSUN ÇİRCİ**

 0000-0001-7961-2701

Özge ZEYBEKOĞLU AKBAŞ†*

 0000-0003-0407-5774

MAKALE BİLGİSİ

Başvuru: 28. 02. 2023
Düzeltilme Talebi: 14. 03. 2023
Son Düzeltilme: 23. 03. 2023
Kabul: 24. 03. 2023
Online Yayın: 15. 04. 2023

Anahtar Kelimeler:

Edebiyat Sosyolojisi
Aile
Kadın
Toplumsal Cinsiyet
Roman

ÖZ

Toplumun en temel birimi, yapı taşı olarak kabul edilen aile, evrensel bir kurum olmakla birlikte toplumlara, kültürlerle ve dönemlere göre farklılık gösterebilmektedir. Özellikle günümüzün hızla değişen, dönüşen toplumlarında aile kurumu bu değişim sürecinden oldukça etkilenmektedir. Sosyolojik alan yazında sıklıkla ailenin toplumsal bir kurum olma özelliğine vurgu yapılmakta ve değişen, dönüşen, farklılaşan işlevleri tartışılmaktadır. Toplumsal bir kurum olarak ailenin en önemli işlevlerinden biri hiç şüphesiz topluma yeni katılan üyelere, toplumun değer ve normları öğretilerek, aktararak onların toplumsallaşmasını sağlamaktır. Bu süreçte aile yapısı içerisinde edinilmesi beklenen değerlerden biri de bireylerin kadın ya da erkek olmaları nedeniyle nasıl davranmaları gerektiğinin sınırlarını çizen toplumsal cinsiyet rolleridir. Alan yazında toplumsal cinsiyet rollerinin özellikle toplumsal yaşam, aile yapısı ve evlilik yaşamına ilişkin rollerde farklılıklar gösterdiğinin altı çizilmektedir. Toplumsal yaşama ilişkin tüm bu unsurlar ve değişim boyutları, toplumsal yaşamın bir yansıması olarak karşımıza çıkan edebi eserlerde sıklıkla işlenen, vurgulanan konular arasında yer almaktadır. Edebi eser türlerinden ilk akla gelen roman türünde toplumsal yaşamda bireylerin ya da ailelerin başından geçen ya da geçme ihtimali olan olaylar aktarılırken toplumsal yapıya ilişkin sosyo-kültürel değerlerin yansıtıldığı görülmektedir. Buradan hareketle çalışmada, Ayşe Kulin'in kaleme aldığı ve 1997 yılında yayımlanan "Adı: Aylin" adlı biyografik romanı, Türkiye'deki sosyo-kültürel değişmelerin özellikle aile yapısı, evlilik, kadın ve toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında değerlendirilmesi amacıyla içerik açısından analiz edilerek, nitel bir çalışma gerçekleştirilmektedir. Romanda Aylin karakteri geleneksel sınırlar içerisinde modern bir yaşam tarzı sürdürmeye çalışırken hem özel hem de kamusal alanda görünür olma çabasıyla sosyo-kültürel değişme sürecinde özellikle kadınların farklılaşan, çeşitlenen toplumsal cinsiyet rolleri konusuna gönderme yapmaktadır.

*1Yazar İletişim/ Corresponding Author: Cansu Dursun Çirci (Doktora Öğrencisi), Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Antalya, Türkiye ✉ cansu1@gmail.com

*2 Özge Zeybekoğlu Akbaş (Dr. Öğr. Üyesi), Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Antalya, Türkiye
✉ ozgezeybekoglu@akdeniz.edu.tr

Kaynak Gösterimi/ Citing This Article: Dursun Çirci, C. ve Zeybekoğlu Akbaş, Ö. (2023). Aile yapısı ve toplumsal cinsiyet rollerini bağlamında Ayşe Kulin'in "Adı: Aylin" isimli romanının değerlendirilmesi. *Sosyolojik Bağlam Dergisi*, 4(1), 32-50. doi:10.52108/2757-5942.4.1.3

ARTICLE INFO

Submitted: 28. 02. 2023
Revision Requested: 14. 03. 2023
Final Revision Received: 23. 03. 2023
Accepted: 24. 03. 2023
Published Online: 15. 04. 2023

Keywords:

Sociology of literature
Family
Woman
Gender
Novel

ABSTRACT

The family, which is the most basic unit and building block of society, is a universal institution. However, it can vary according to societies, cultures, and periods. Especially in today's rapidly changing and transforming societies, the family is highly affected by this change. Sociological literature frequently emphasizes the family as a social institution and discusses its changing, transforming, and differentiating functions. One of the most important functions of the family as a social institution is that it ensures the socialization of new members of society by teaching and transferring social values and norms. In this process, one of the values expected to be acquired within the family is gender roles that draw the boundaries of how one should behave because one is a male or a female. The research underlines that gender roles differ especially in roles related to social life, family structure, and marital life. All these elements and dimensions of change concerning social life are the subject matters that are often highlighted by literary works that appear as a reflection of social life. In the novel genre, which comes to mind first among the literary work genres, socio-cultural values related to a social structure are reflected while conveying the events that individuals or families go through or are likely to go through in social life. From this point of view, this qualitative study analyzes the content of Ayşe Kulin's biographical novel "Adı: Aylin" (Her Name: Aylin), published in 1997, in order to evaluate the socio-cultural changes in Türkiye, especially in the context of family structure, marriage, women, and gender roles. In the novel, the character Aylin, while trying to maintain a modern lifestyle within traditional boundaries, refers to the differentiating and diversifying gender roles of women in the process of socio-cultural change with her efforts to be visible in both private and public spheres.

1 Giriş

Toplumun en temel birimi, yapı taşı olarak kabul edilen aile, evrensel bir kurum olmakla birlikte toplumlara, kültürlere ve dönemlere göre farklılık gösterebilmektedir. Toplumsal yapının en temel birimi olan aile kurumu, tarihsel süreçte ciddi değişim ve dönüşümlere uğrayarak farklı görünüm sergilemekle birlikte, varlığını ve önemini korumaya devam etmektedir. Özellikle günümüzün hızla değişen, dönüşen toplumlarında aile, değişim sürecinden oldukça etkilenmekte ve yapısı, türleri, işlevleri başta olmak üzere pek çok açıdan tartışma konusu olmaktadır. Sosyolojik alan yazında sıklıkla ailenin toplumsal bir kurum olma özelliğine ve dolayısıyla değişen, dönüşen, farklılaşan işlevlerine vurgu yapılmaktadır. Toplumsal bir kurum olarak ailenin en temel işlevlerinden biri aileye yeni katılan üyelere, içinde bulunduğu toplumun değer ve normlarını aktararak toplumsallaşmasını sağlamaktır. Toplumsallaşma sürecinin her toplumda belirli araçları bulunmaktadır. Aile, çocuğun toplumsallaşma sürecinde etkili olan ilk ve en önemli kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyete ilişkin algılar, beklentiler, rol ve sorumluluklar toplumsal değişimle birlikte değişen ve toplumsallaşma süreci içerisinde öğrenilen, içselleştirilen kültürel olgulardır. Toplumsallaşma sürecinde aile yapısı içerisinde edinilmesi beklenen değerlerden biri de bireylerin kadın ya da erkek olmaları nedeniyle nasıl davranmaları gerektiğinin sınırlarını çizen toplumsal cinsiyet rolleridir. Alan yazında toplumsal cinsiyet rollerinin özellikle toplumsal yaşam, aile yapısı ve evlilik yaşamına ilişkin rollerde farklılıklar gösterdiğinin altı çizilmektedir.

Edebi eser türlerinden ilk akla gelen roman türünde toplumsal yaşamda bireylerin ya da ailelerin başından geçen ya da geçme ihtimali olan olaylar aktarılırken toplumsal yapıya ilişkin sosyo-kültürel değerlerin de yansıtıldığı görülmektedir. Taine'nin ifade ettiği gibi "Roman öyle bir aynadır ki, hayat ve tabiatın bütün yüzleri ondan yansır". Roman içinde insanı kadraja ustaca alabilmek önemli bir sanattır (akt. Sağlık, 2010: 19). Romanlar gerçek hayatı farklı şekillerde kaleme alıp, okuyucuya aktaranlardır. Romanda geçen kurgular gerçek hayatın bir yansıması, zenginliği, birikimi ve deneyimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Esas olan romancının gerçek hayatta yaşanan toplumsal olayları ustalıklı romanlara yansıtabilmesidir (Andı, 2013: 8). Buradan hareketle çalışmada, Ayşe Kulin'in kaleme aldığı ve 1997 yılında yayımlanan "Adı: Aylin" adlı biyografik romanı, Türkiye'deki toplumsal yapının özellikle aile yapısı, evlilik, kadın ve toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında değerlendirilmesi amacıyla içerik açısından analiz edilerek, nitel bir çalışma gerçekleştirilmektedir. Romanın başkarakterinin kadın olması nedeniyle karakterin yaşadığı toplumsal deneyimlerden toplumsal cinsiyet kalıplarına; evlilik yaşantılarından çalışma hayatındaki tutum ve tavırlarına; aşk hayatından, akademik başarısına kadar pek çok konu sosyolojik bağlamda değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Bu amaçla çalışmada öncelikle aile, toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet rolleri, kadın ve edebiyat alanında toplumsal cinsiyet ve kadın konuları irdelenmektedir. Çalışmanın ilerleyen bölümünde söz konusu romanın yazarı Ayşe Kulin'in hayatı ve eserlerine yer verilme ve sonrasında söz konusu eserin edebi ve nesnel haritası çıkartılarak, roman satır aralarından verilen örnek kesitler aracılığıyla belirlenen temalar irdelenmeye çalışılmaktadır.

2 Aile, Toplumsal Cinsiyet Rollerini, Kadın ve Romanlara Yansıması

Metin, Aile sözcüğü yapı itibarıyla Latince "famulus" evcil köle anlamını taşıırken, "familia" tek efendiye bağlı olan kölelerin tümü, diğer bir ifadeyle kandaş ve kayınların topluluğu anlamına gelmektedir (Hançerlioğlu, 1976: 34). Türkçe Sözlük'te (Türk Dil Kurumu, 2009: 45) aile, "1. Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik. 2. Karı, koca ve çocuklardan oluşan topluluk. 3. Aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü. 4. Birlikte oturan hısım ve yakınların tümü" olarak tanımlanmaktadır. Tarihsel süreçte değişime uğrayan ailenin, evrensel bir tanımını yapmak oldukça güç olmakla birlikte ilgili alan yazında ailenin farklı özelliklerine vurgu yapan çok sayıda tanım karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Murdock (1949: 28) aileyi, "Beraber yaşama, ekonomik iş birliği ve üretilenle karakterize edilen bir grup. Aralarında sosyal onay gören bir cinsel ilişkinin bulunduğu karşı cinsten iki yetişkini ve bunların kendilerinin veya evlat edindikleri bir veya daha çok çocuğu içerir" şeklinde tanımlarken, Ozankaya (1979: 233) "Aile, insanların belli şekillerde üretilip topluma kazandırılmasında, cinsel ilişkinin meşru şekilde ilerlemesinde, anne-baba ve çocuklardan oluşan sıcak, samimi ve güvenli ilişkilerin kurulduğu, toplumsal düzene göre ekonomik ilişkilerin şekillendiği bir kurumdur" olarak ifade etmektedir. Aileye ilişkin çok sayıda tanım olmakla

birlikte genel kabul, toplumun en temel biriminin aile olduğu üzerinedir. Zeybekoğlu'nun (2018: 40) da altını çizdiği gibi, "ailenin kesin ve evrensel bir tanımını yapmanın güçlüğü nedeniyle farklı aile tanımları belirli özellikleri sıralayan açıklamalar şeklinde karşımıza çıkmakta ve yapılan her bir tanım aileyi farklı bir kategori içerisine yerleştirmektedir".

Toplumsal bir kurum olması nedeniyle ailenin biyolojik (üreme) işlevi, psikolojik tatmin sağlama - sevgi işlevi, toplumsallaştırma ve eğitim işlevi, ekonomik işlevi, dini bilgi aktarma işlevi ve boş zamanları değerlendirme işlevi gibi çeşitli işlevleri bulunmaktadır. Bununla birlikte söz konusu işlevlerin ailenin yapısına bağlı olarak değişebildiği görülmektedir. Örneğin geleneksel geniş aile yapısıyla kıyaslandığında çekirdek aile yapısı daha sınırlı sayıda işlevi yerine getirmektedir. Sanayileşme, modernleşme, kentleşme gibi süreçlerin etkisiyle hızla değişen günümüz toplumlarında ilgili alan yazında ailenin değişen, dönüşen, farklılaşan işlevlerine sıklıkla vurgu yapılmaktadır. Ailenin en önemli işlevlerinden biri topluma, aileye yeni katılan üyelere, içinde bulunduğu toplumun değer ve normlarını aktararak toplumsallaşmasını sağlamaktır. Aile, toplumsallaşma sürecindeki ilk aracı kurumdur. Bu süreçte aile yapısı içerisinde edinilmesi beklenen değerlerden biri de bireylerin kadın ya da erkek olmaları nedeniyle nasıl davranmaları gerektiğinin sınırlarını çizen toplumsal cinsiyet rolleridir.

Sosyolojik anlamda rol, belli bir sosyal statüye sahip bireyden beklenen davranış olarak ifade edilirken (Macionis, 2012: 140), her toplumsal rol bir takım özellik, davranış, değer ve beklentileri ortaya çıkarmakta ve bir konumun etrafındaki görevlere ilişkin geleneksel beklentiler "rol beklentisi" olarak ifade edilmektedir. Toplumsal yaşamdan ekonomiye kadar yaşamın pek çok alanında kadın ve erkeğe biçilen roller değişkenlik gösterebilmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri, cinsiyete ilişkin kalıp yarguları yansıtan, geleneksel olarak kadınla ve erkekle ilişkili olduğu kabul edilen rolleri ifade etmektedir. Toplumsallaşma sürecinde kız ve erkek çocuklar çeşitli nesnelere, etkinlikleri, oyunları, meslekleri ve hatta kişilik özelliklerini onlar için "uygun" ya da "uygun değil" şeklinde birbirinden ayırmayı öğrenmektedir (Dökmen, 2006: 16).

Toplumsal cinsiyet bir toplumda kadınlar ve erkekler için kültür, gelenekler, eğitim, din ve diğer kurumlar tarafından uygun görülen toplumsal roller, sorumluluklar, davranışlar, konumlar, beklentiler, güç ve ayrıcalıklar, hak ve fırsatlar olarak tanımlanmaktadır. Bunların toplum tarafından kadınlar ve erkeklere yüklenmesine toplumsal inşa denilmektedir. Toplumsal cinsiyet, iki cinsiyet üzerine yüklenen ve dayatılan toplumsallaşma yolu ile öğrenilen cinsiyet kimliğini anlatan bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Ecevit, 2021: 9). Toplumsal cinsiyet içinde yaşadığımız kültür tarafından belirlenmekte ve toplumsal cinsiyet kimliği hakkındaki anlayışlar, cinsel tutum ve eğilimlerle birlikte çok erken yaşlarda oluşmaktadır (Johnston vd. 2001). Slattey (2008: 341), toplumsal cinsiyet konusuna ilişkin tartışmaları şu ifadelerle özetlemektedir: "Toplumsal cinsiyet hakkında yapılan tartışmalarda temel sorun erkeklerin ve kadınların toplum içerisinde davranışlarının kökeninin biyolojik mi kültürel mi olduğu hakkındadır. Kadın ve erkek doğası gereği farklılık gösterir. Erkek "yapan/eden konumunda ve karar alıcıyken, kadınlar bakıcı konumda mıdır?" soruları toplumsal cinsiyet hakkında yapılan tartışmaların zeminini oluşturmaktadır". Kadınların toplumsal cinsiyet algısına göre belirlenen rol ve statüsüyle toplumsal yaşam alanlarında (kamusal ve özel alanlar), erkeklerle eşit düzeyde yer alamaması ve ötekileştirilmesi söz konusu olmaktadır (Bilican Gökkaya, 2015: 59).

Geçmişten günümüze Türk aile yapısı bağlamında bakıldığında, tarihsel süreçte Osmanlı toplum yapısında hâkim olan ataerkil, geleneksel, geniş aile yapısında kadınların sosyo-kültürel, ekonomik ve siyasi alanların dışında bırakıldığı ve aile yapısı içerisinde de düşük statüye sahip bir konumda yer aldığı görülmektedir (Bilge Zafer, 2013: 132). Osmanlı toplumunda aile, bireysel sorumlulukların daha az olduğu, davranış özgürlüğünün kısıtlandığı geleneksel geniş aile yapısı sergilemektedir (İl, 2013: 107). Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise geniş ve çekirdek aile yapıları bir arada varlıklarını sürdürmekte, aileye ilişkin algılar değişmektedir (Süleymanlı, 2021: 225). Geleneksel geniş aile yapısından çekirdek aileye geçişle birlikte ailenin üye sayısında azalma, işlevlerinde ve yapısında değişimler görülmektedir. Geleneksel geniş aile yapısının yaygın olduğu toplumlarda kadının ve erkeğin statüsü ve rollerinde değişimler yaşanmış; rol farklılaşmasının belirgin olduğu bir yapıdan, rollerin paylaşıldığı bir yapıya geçiş sürecinde erkekler mutfak işleri ve çocukların bakımı konularında eşine yardım eden, kadın ise ailenin gelir getiren bir üyesi olarak modern dönemin şartlarına uygun davranış biçimleri geliştiren bir görünüme kavuşmaktadır (Bayer, 2013: 102).

Toplumsal yapıda kadın ve erkek olmanın biyolojik anlamının dışında sosyo-kültürel bir anlamı da olduğunu ifade eden toplumsal cinsiyet çalışmaları, yoğun olarak kadınla ilişkili pek çok konuyu her boyutuyla irdeleyerek kadın çalışmaları adı altında tartışmaktadır. Toplumsal cinsiyet bağlamında gerçekleştirilen çalışmalar toplumsal yapıda var olan toplumsal cinsiyete dair algıların, kalıpların, yargıların toplum ve aile yapısı içerisinde özellikle kadınları olumsuz etkilediğini, cinsiyete dayalı eşitsizlikleri ve kadının ikincil konumunu pekiştirdiğini vurgulamaktadır. Toplumsal yapıda özellikle aileye ilişkin yaşanan değişim ve dönüşümlerde kadının toplum içerisindeki konumunun değişimi önemli bir yer tutmaktadır. Günümüzün hızla değişen toplumlarında eğitim düzeyi yükselen, çalışma yaşamına katılım düzeyi artan kadının toplum ve aile yapısı içerisindeki konumunun değişmesi, geleneksel cinsiyet rollerinin sorgulanmasına ve yeniden şekillenmesine yol açmaktadır.

Tarihsel süreçte bir sanat dalı olarak edebiyat hem bir estetik algısını hem de bir gereksinimi temsil etmektedir. Edebiyat biliminin ilk görevi yalnızca metin açılmasıyla kalmayarak, kültürel haberleşmenin de tüm alanını içine almaktadır (Aytaç, 2005: 33-34). Edebiyat, konusunu insandan alan ve insana hitap eden bir sanattır (Şengül, 2016: 204). Toplum ve aile yapısı içerisinde kadının konumu, değeri ve toplumsal cinsiyet bağlamında kadına yüklenen roller, sorumluluklar edebiyat alanının da konusu olmaktadır. Edebiyat, toplumsal gerçekliğin, toplumsal yaşamın bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihsel süreçte toplum ve aile yapısı içerisinde kadına biçilen değer, roller, sorumluluklar, verilen haklar gibi pek çok konu edebi eserlere yansımıştır. Özellikle toplumsal cinsiyet bağlamında kadının konumundaki durumu ya da değişim boyutunu ortaya koyabilmek için edebi metinler önemli birer inceleme alanı olmuştur. Türk edebiyatı tarihsel süreçte değerlendirildiğinde Cumhuriyet dönemine kadar kadının edebi metinlerdeki görünürlüğünün oldukça sınırlı olduğu ve bu durumun Tanzimat dönemine kadar devam ettiği görülmektedir. Kaplan'a (2010: 99) göre Türk Edebiyatında kadın üç dönem içinde değerlendirilmektedir: "İlk dönem göçebe yaşam ve kadının ata bindiği, silah kullandığı dönemdir. İkinci dönem yerleşik hayata geçildiği ve Türk toplumunun İslamiyet ile tanıştığı dönemdir ki bu dönemde kadın ilk dönemdeki savaşçı özelliğini kaybetmiş zaman zaman aşk konusu etrafında ele alınmıştır. Üçüncü dönemde ise Batı'nın etkisi ile kadın ve erkek tekrar eşit konumdadır."

Tanzimat dönemiyle birlikte başlayan yenilik ve modernleşme hareketleri nedeniyle kadınlara eğitim ve sosyal haklar alanında getirilen düzenlemeler, kadınların toplum içerisindeki görünürlüğünü arttırmakla kalmamış, bu gelişmeler edebiyat alanına da yansımıştır. Batı edebiyatının önemli bir edebi türü olan romanın Türk edebiyatına girmesi de bu döneme denk gelmiştir. İlerleyen süreçte 20. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren başlayan toplumsal değişim ve dönümlerin odağında kadının özgürlük mücadelesi yer almıştır. Kadının geleneksel yaşam biçiminden, özel alanından uzaklaşarak özgürlük alanlarını genişletmeye, bireyselleşmeye çalışması erkeğin kadını kontrol altına almasıyla sonuçlanmıştır. Bu nedenle halkı eğitmek işleviyle öne çıkan romanlarda verilen toplumsal mesajların özellikle aile yapısı, kadın, evlilik, aşk, ahlak gibi temel toplumsal değerler üzerine odaklandığı görülmüştür (Toprak, Erarslan ve Sarı'dan (2018) akt. Küçüksayacıgil ve Küçükşen, 2021: 374-375). Tanzimat dönemiyle birlikte Türk romanının popülerlik kazanması nedeniyle yazarların alafrağa, kuşaklar arası ilişki ve çatışma, flört etme, görücü usulü evlilik, cinsellik, toplumsallaşma, eğitim, yoksulluk, kadın hakları, sevgi, ihanet gibi pek çok konuyu sorunsallaştırarak dönemin toplumsal sorunlarına gönderme yaptıkları görülmektedir (Uğur, 2013: 35). Gültekin (2013: 118) Tanzimat dönemiyle birlikte kadının yaşamında evliliğin önemine ve özellikle eş-anne olarak resmedildiğine dikkat çekmektedir. Günay Erkol (2011: 153) da Gültekin'e (2013) benzer bir şekilde Tanzimat döneminde kadının "iyi" sıfatı eşliğinde iyi anne-eş gibi etiketlerle vurgulandığını, mutluluk kavramının ise evlilikteki başarıyla ilişkilendirildiğini belirtmektedir.

Farklı dönemlerden roman örnekleri irdelendiğinde, Milli mücadele dönemini ele alan Halide Edip Adıvar'ın "Handan" adlı romanında kadının konumunu ve Batılılaşmayı anlatırken kadını merkeze alması dikkat çekmektedir (Atabağsoy, 2019: 76). Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun kurguladığı Cumhuriyet dönemi romanlarında dönemin toplumsal, siyasi, kültürel yönleri ele alınırken vatan aşkı, millet sevgisi ve erkeğin kadına olan aşkına vurgu yapıldığı görülmektedir. "Hüküm Gecesi" adlı roman bu konuları işleme açısından önemli bir örnektir (Dönmez, 2010: 10). Cumhuriyet döneminin önemli kadın yazarlarından biri olan Suat Derviş ise kadını, yaşantılarını erkek hegemonyasıyla sürdürmeye çalışan "saf" ve "temiz" kişiler olarak karakterize ederken, erkek kahramanları kadınların ruh sağlığını bozan kişiler olarak aktarmaktadır (Kaya, 2018: 104).

1940'larda Sabahattin Ali kadın ve erkeğin eşit olmadığı bir dünya yaratırken, tek partili dönemde kadının toplumsal yaşamdaki yerini vurgulamaktadır. Örneğin *"İçimizdeki Şeytan"* adlı romanında kadının reform hareketleri toplumsal yaşamda görünür olsa dahi tam olarak kabul görmemektedir (Şeker, 2020: 299). Romanlar toplumsal olayların, sorunların, konuların siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik unsurlar çerçevesinde işlendiği önemli edebi eserlerdir. Toplumsal yapıda görülen değişim ve dönüşümler de bu eserlere yansımaktadır. Üstün (2019) eğitim düzeyi yükselen kadının bağımsız bir birey olmasıyla birlikte yaşadığı değişim ve dönüşümün romanlara yansıdığını ifade etmektedir. Uğur (2013) ise toplumsal yapıdaki değişimin romanlara yansımalarını şu sözlerle ifade etmektedir:

"1980'den sonra değişen toplumsal, kültürel yaşamla birlikte bireylerin hayatı ve kişisel ilişkileri algılama biçimleri değişmiştir. İnsanların büyük şehirlerde tutunma çabalarının ve hızla gelişen serbest piyasa ilişkilerinin sonucunda maddi değerlerin giderek daha çok önem kazanması insanların aşka yaklaşımını da yeniden şekillendirmiştir. 1980'den sonra kadın istihdamının artışı da edebiyatın ilgisini çekmiştir. Ekonomik alanda ağırlığını her geçen gün arttıran kadınlar, romanlarda bu yeni yaşayış biçimiyle ele alınmaya başlandı, kadının bağımsızlaşan kimliği ortaya konulmuştur" (Uğur, 2013: 55).

Toplumsal cinsiyet ve kadın konularına romanlarında sıklıkla yer veren yazarlardan biri de Ayşe Kulin'dir. Kulin romanlarında kadın hakları, kadın cinayetleri gibi konulara yer verirken, *"Gece Sesleri"* adlı romanında dönemin toplumsal, ekonomik, sosyal yaşantısına vurgu yapmasının yanı sıra anne-kız ilişkisine, kadının toplumsal konumuna, kadına yönelik şiddete de değinmektedir. Yine Kulin'in kaleme aldığı *"Bir Varmış Bir Yokmuş"* adlı öykü kitabında gerçek hayattan alınan hikayeler kurgulanmakta ve kadının özgürlüğü, şiddete maruz kalması, hayatta kalma mücadelesinin anlatıldığı hikayeler yer almaktadır. *"Doğdum, Kızdım"* adlı eserinde ise İstanbul Sözleşmesine bir an önce dönülmesi gerekliliğine, kadına yönelik şiddete, kadının çalışma hayatına katılımına ve karşılaştığı tutum ve davranışlara vurgu yapmaktadır. Görüldüğü gibi, popüler bir romancı olarak karşımıza çıkan Ayşe Kulin'in eserlerinde toplumsal cinsiyet ve kadın sorunsalı önemli konulardan biridir.

3 Ayşe Kulin'in Hayatı ve Eserleri

3.1 Ayşe Kulin'in Hayatı

Kulin, 1941 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası inşaat mühendisi ve bürokrat Muhittin Bey, annesi Osmanlı nazırlarından Ahmet Reşit Paşa'nın kızı Hatice Sitare Hanımdır. Kulin, ailenin tek çocuğudur. Erken yaşlarda edebiyat ve sanatla tanışmıştır. Baba tarafından yakın akrabası olan ressam Ferruh Başağa'dan resim dersleri almıştır. Hemen herkesin bir müzik aleti çaldığı bir ailede büyümüştür. İlkokul yılları Devlet Su İşleri'ni kuran ve kurumun yöneticisi olan babasının işi nedeniyle kışları Ankara'da, yazları dedesinin Büyükkada'daki köşkünde geniş aile ortamında geçmiştir. Bu sayede Osmanlı Devleti'nin son kuşağını tanıma, Osmanlı âdetlerini, dilini, düşünce biçimini öğrenme ve Ankara'daki Cumhuriyet ruhuna tanıklık etme fırsatı bulmuştur. İlkokul hayatına Ankara Maarif Koleji'nde başlamış, ilkokul dördüncü sınıftan itibaren eğitimine İstanbul Amerikan Kız Koleji'nde devam etmiştir. Lise döneminde İngilizce, edebiyat, tarih ve felsefeye özel bir ilgi duymuştur. Koleji bitirince Mehmet Sarper ile evlenmiş, eşiyile birlikte Londra'ya gitmiştir. Özel öğrenci olarak London School of Economics'te sosyoloji dersleri almıştır. Bu evliliğinden iki çocuğu olmuştur. Çocuk sahibi olduktan sonra üniversite eğitimini bırakan Kulin, dört yıl sonra eşinden ayrılarak Ankara'ya yerleşmiş ve Doğu Sanat Galerisi'nde yöneticilik yapmıştır. Daha sonra 1967 yılında İstanbul'a yerleşerek iki yıl boyunca bir otomobil dergisinin yazı işleri müdürlüğünü yapmıştır. 1967'de ikinci evliliğini yapan Kulin'in evliliğinden Kerim ve Selim adlarında iki çocuğu daha olmuştur. 1977 yılında ikinci evliliğinin de sonlanmasının ardından çalışma hayatına başlamış, 1978 yılından itibaren çeşitli dergilerde editörlük, muhabirlik; televizyon, reklam ve sinema filmlerinde sahne yapımcısı, sanat yönetmeni ve senarist olarak görev yapmıştır (URL-1).

Kulin, 1997 yılında yayımladığı *"Adı: Aylin"* romanından önce kısa hikâyeler kaleme alarak edebi hayatına başlamış ancak asıl yazarlık şahsiyeti ve geniş okur kitlelerine ulaşması *"Adı: Aylin"* romanıyla gerçekleşmiştir. Yazarın kaleme aldığı eserlerin kronolojik sıralama ise şu şekildedir:

Romanları:

- Adı: Aylin, 1997
- Sevdalinka, 1999
- Füreya, 2000
- Köprü, 2001
- Nefes Nefese, 2002
- Gece Sesleri, 2004
- Bir Gün, 2005
- Veda, 2007
- Umut, 2008
- Türkan, 2009
- Hayat - Dürbünümde Kırk Sene (1941-1964), 2011
- Hüzün - Dürbünümde Kırk Sene (1964-1983), 2011
- Gizli Anların Yolcusu, 2011
- Bora'nın Kitabı, 2012
- Dönüş, 2013
- Hayal, 2014
- Handan, 2014
- Tutsak Güneş, 2015
- Kanadı Kırık Kuşlar, 2016
- Kördüğüm, 2017
- Son, 2018
- Her Yerde Kan Var, 2019
- Hazan, 2021
- Doğdum, Kızdım, 2021
- Taksi, (2022)

Hikâyeleri:

- Güneşe Dön Yüzünü, 1984
- Foto Sabah Resimleri, 1996
- Geniş Zamanlar, 1998
- Bir Varmış Bir Yokmuş, 2006
- Taş Duvar Açık Pencere, 2009

Deneme Araştırma ve Biyografik Eserleri:

- Babama, 2002
- İçimde Kızıl Bir Gül Gibi, 2002
- Kardelenler, 2004
- Bir Tatlı Huzur, 2006
- Sit Ninenin Masalları, 2008
- Tek ve Tek Başına Türkan, 2009

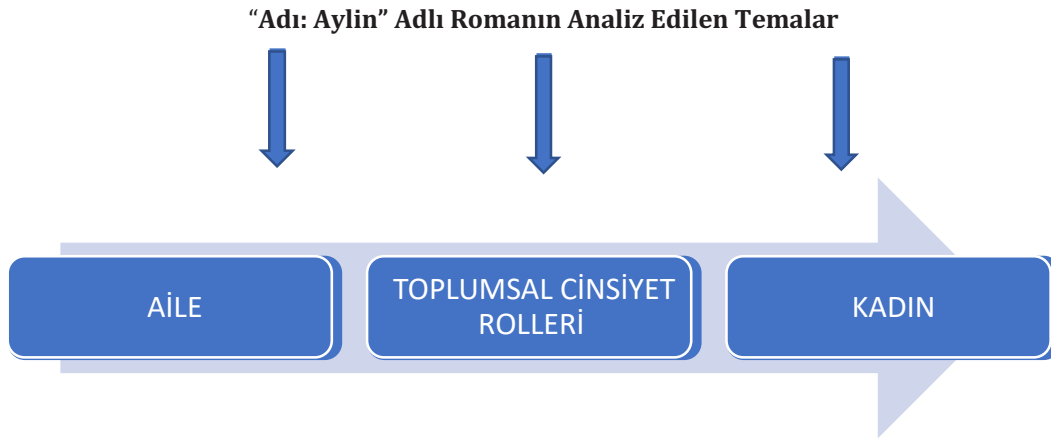
3.2 Romanda Olay Örgüsü

Yazar Ayşe Kulin'in gerçek hayattan kesitleriyle roman haline getirdiği "Adı: Aylin" adlı romanda Giritli Deli Mustafa Nail Paşa'ya kadar uzanan köklü bir ailenin kızı olan Aylin Devrimel'in fırtınalı yaşam öyküsü kaleme alınmıştır. Lise yıllarında uzun boylu ve zayıf bir kız olan Aylin zamanla güzelleşmiştir. Aylin, teyzesinin davetiyle gittiği otel lobisinde Arap prensiyle tanışmış ve hayatının aşkını bulduğunu farz ederek ilk evliliğini gerçekleştirmiştir. Prensle evlenip prenses olsa da bu unvan sadece bir kelimedenden ibaret olarak kalmış, hayatının en zor ve fırtınalı dönemlerinden birini atlatmak ve boşanmak için uzun uğraşlar vermiştir. Boşanmanın ardından ablası Nilüfer ile Cenevre'ye giderek, büyük uğraşlar sonucu tıp fakültesine geç yaşta kayıt yaptırmıştır. Derslerinde yardımcı olan asistan Jean-Pierr ile hayatını birleştirse dahi okulun bitmesi, çalışma hayatına katılması ve kariyer planlarının değişmesi evliliklerinin sonlanmasına neden olmuştur. Mişel Radomisli ile tanışmasının ardından, Aylin'in anne olma isteğinin karşısında Mişel dinine ve geleneklerine çok bağlı olduğunu, doğacak çocuğun Yahudi kültürüne göre yetiştirilebileceğini ifade etmiştir. Ancak Aylin bunu bile sorun etmeyip, dinini değiştirmeyi göze almıştır. Aylin insanları

dinlerine, ırklarına ve dillerine göre ayırmayı doğru bulmamaktadır. Fakat bir başka kalp kırıklığı ise Mişel ile evlendikten sonra düşük yapması nedeniyle anne olamamasıdır. Aylin'in çocuk sahibi olma isteğine karşılık anne olamaması, annelik duygusunu yaşayamaması onu derinden üzmüştür. Mişel ile hem evde hem iş yaşantısında sürekli bir arada olmaları evliliklerinin bitmesine zemin hazırlamıştır. Aylin'in dördüncü evliliği ise Joseph Cates ile gerçekleşmiştir. Joe'nun iki kızı evli kaldıkları süre boyunca Aylin ile olan ilişkisine müdahalede bulunmaya çalışmışlardır. Evliliklerinin ilk yıllarını mutlu ve huzurlu geçirdiklerine düşünseler de aralarındaki sevgi, saygı son bulmuştur. Sıkıntılı ve gergin geçen bir ayrılık dönemi sonrasında Aylin, Amerikan ordusuna katılarak Körfez Savaşı'nda ruh sağlığı bozulan askerleri tedavi eden bir doktor olmak düşüncesiyle Oklahoma'ya gitmiştir. Joe Aylin'den boşanma isteğini orduda görevliken bir mektup yollayarak bildirmiştir. Aylin ordudan ayrılıp eve dönmesinin ardından sessiz telefonlar almaya başlamış, bir süre sonra da evinde ölü bulunmuştur.

3.3 Romanın Tematik Olarak İncelenmesi

Kaynakça Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan içerik analiziyle, "Adı: Aylin" adlı romanın tematik olarak incelenmesi yapılmaktadır. "Adı: Aylin" adlı roman üzerinden toplumsal yaşamda bireylerin ya da ailelerin başında geçen olayların sosyo-kültürel değerler çerçevesinde ele alınması planlanarak, içerik açısından belirlenen temalar çerçevesinden analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Kulin'in "Adı: Aylin" adlı romanı belirlenen aile, toplumsal cinsiyet rolleri ve kadın temaları kapsamında analiz edilirken, roman içerisinden alınan alıntılar aracılığıyla nitel bir yorumlama yapma yoluna gidilmektedir.

Şekil 1. Romanda Belirlenen Temalar

4 "Adı: Aylin" Adlı Romanının Aile, Toplumsal Cinsiyet Roller ve Kadın Temaları Çerçevesinde Değerlendirilmesi

4.1 Aile

Kulin, "Adı: Aylin" adlı romanında esas kişi olan Aylin karakterinin ailesi ve yakın çevresiyle olan yaşamına dair biyografik hikayesini kaleme almıştır. Romanda bahsi geçen Nilüfer, Giritli Naili Mustafa Paşa, Hulusi, Mişel Radomisli, Josep Cates, Melek, Leyla, Hasip Bey, Jean Piere gibi kişilerin toplumda tanınan ve toplumu yönlendiren ailelerin üyeleri olmaları romana sosyal tarih niteliği atfetmektedir. Romanda, gerçek hayatta yaşamış bir kadının hikayesinin anlatılması, romana belge işlevi yüklemektedir. Romanda bahsi geçen kişilerin birçoğunun, tarihî kimliğe sahip olmaları romanın döneminin sosyal, siyasal, düşünce yapısını anlamak adına önemli bir kaynaktır:

"Osmanlı'nın çöküş yılları, imparatorluğun dört bir köşesinde, ayaklanmaların baş gösterdiği, çalkantılı ve zor yıllardı. Hristiyan tebaanın Fransa ve Rusya'nın kışkırtmalarıyla ayaklanmalara başladığı, Yunanistan'ın da lokma kapmak için aç kurt gibi beklediği yıllarda, devlet adamlığı hem her zamankinden daha zor olmuş hem de ülkede hüküm süren istikrarsızlık, devletin en yüksek makamlarına kadar yansımıştır. Nitekim Abdülmecit yirmi yıl süren padişahlığı sırasında yirmi iki defa sadrazam değiştirmişti." (Kulin, 2018: 10)

Romana konu olan aile ve kişiler, Osmanlı'nın son elitleri olarak görülebilir. Romanda aile olgusu son derece önemlidir. Aile üyeleri arasındaki sevgi ve samimiyet duygusunun önemi göz önünde

bulundurulurken, kardeşlik ilişkisi roman boyunca vurgulanmaktadır. Aylin ve ablası arasındaki kardeşlik bağında koruma, gözetme, sahip çıkma gibi anlayışlar hakimdir. Bu durumu aşağıdaki ifadeyle destekleyebiliriz:

"Aylin doğduğunda Nilüfer yedi yaşındaydı. İlkokula o yıl başlamıştı. İçinde büyüdüğü Ankara Garı'ndaki bahçeli evlerinden bir apartman katına taşınıyor, okula başlıyor ve abla oluyordu. Annesi aylardır onu bu doğuma hazırlamıştı ama yine de karnı patlayacakmış gibi şişen zavallı için çok endişe ediyordu. Aylin'in doğumuyla birlikte annesi kızına "bak Nilüfer bu küçük kızı senin için yaptım. O senin." Bunun üzerine Nilüfer kendisini Aylin'in hamisi, koruyucusu olarak bir ömür görecektir." (Kulin, 2018: 33)

Aylin'in doğumuyla birlikte Cemal ve Leyla Devrimel'in ikinci çocukları dünyaya gelmiştir. Osmanlı'nın son dönemlerinde Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle birlikte yaşam koşullarının değişmesi beraberinde mekânsal değişimleri de getirmiş, köşklere apartmanlara geçiş hızlanmıştır. Bu kapsamda Kulin, romanda geleneksel, geniş aile yapısından modern, çekirdek aile yapısına geçişin temsilcisi olarak evleri kurgulamaktadır. Romanda köşk yaşamı gelenekselliği, apartman yaşamı ise modernliği temsil etmektedir. Romanda Sosyal Apartmanı önemli bir yer tutmaktadır. Aşağıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere, köşk gelenekselliğinden, apartman modernliğine doğru sosyo-kültürel bir değişim söz konusu olmaktadır.

"Sosyal Apartmanı hiç kuşkusuz, yeni inşa edilmekte olan Ankara'nın en modern, en gözde apartmanıydı. Kentin mutena semti Kızılay'da, meydanın ortasındaki ayaklı saate bakan, dört ayrı giriş kapısı bulunan, kocaman bir bloğu olduğu gibi kaplayan devasa ve modern bir bina idi. Meşhur Süreyya Pavyonu, Ulus Sineması ve 1940'lı yılların Ankaralı küçük kızlarına bale ve ritmik dans öğreten Madam Marga Dans Okulu da bu bina da bulunuyordu. Sosyal Apartmanı, terasında içinde kırmızı balıkların yüzdüğü havuzlu bahçesi, çamaşır kurutma alanı, o yıllarda Ankara'da ender bulunan kalorifer tesisatı, her gün verilen sıcak suyu ile gerçekten ayrıcalıklı bir apartmandı. Kiracıların çoğunluğu yüksek gelirli üst düzey bürokratlar teşkil ediyordu (...) Sosyal Apartmanı sakinleri, uzun kış gecelerinde sık sık birbirlerinin evlerinde toplanıyor; briç, poker veya bezik oynuyor, haftada iki üç gece de hep birlikte Süreyya'ya iniyorlardı." (Kulin, 2018: 34)

Belirtildiği üzere, Sosyal apartmanında yaşayan bireyler sosyo-ekonomik düzeyi yüksek, komşuluk ilişkilerine önem veren ailelerden oluşmaktaydı. Uzun yıllar sürebilecek dostlukların, bağların ilk adımları atılmaktaydı.

"Büyükler arasındaki dostluk çocuklara da yansımıştı. Sosyal apartmanı çocukları Pal sokağı çocukları gibiydiler. Dostlukları uzun yıllar sürdü ama. Aylin ve aynı katta yan dairede oturan Betin'in arkadaşlıkları, komşuluk sınırlarını çok çok aşarak zaman içinde kardeşlikten de öte bir yakınlığa varacaktı." (Kulin, 2018: 35)

Kulin'in biyografik romanlarında, konak yaşantısı gibi apartman yaşantısı da kendine özgü bir kültüre sahipti. "Adı: Aylin" romanında geçen "Yazları Bayındırlı ailesi, İstinye'de cumbası denizin üstüne doğru uzayan "Pakize Hanım Yalısı" diye bilinen büyük ahşap köşkü kiralardı" (Kulin, 2018: 47) ifadesi, döneminin seçkin ve köklü ailelerinin yaşam alanlarını ve tarzlarını tasvir etmektedir.

Aylin'in çocukluk ve gençlik yıllarında karakterini şekillendiren, iç dünyasını yansıtan mekânların başında Sosyal Apartmanı, Ankara Koleji, Amerikan Kız Koleji ve İstanbul-Büyükdada gelmektedir. Aylin'in gençlik ve olgunluk döneminin geçtiği Londra ise diğer bir önemli ana mekândır. Aylin'in Londra'da yaşadığı evler ve sorunlarını yaşadığı mekânlar değişmektedir. Londra'da yaşadığı yıllarda evden çalışarak, iş ve ev yaşamını bir arada yürütmekte, kamusal ve özel alanları iç içe geçmektedir. Bu durum aile ve evlilik kurumunun zarar görmesine yol açmaktadır. Romanda mekânın etkisi Aylin'in evden uzaklaşmasında temel bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

"Aylin, etrafına ne gerekçe gösterirse göstereceği, orduya katılmak ve evden uzaklaşmak için kesin kararını bu aile içi hesaplaşma gününün sonunda aldığı biliyordu" (Kulin, 2018: 300) ifadesinde özel hayatındaki ilişkisindeki yaşadığı sorun ya da sorunlara yönelik çözümü, aile ve ev ortamından uzaklaşmakta bulmaktadır.

Romanda Aylin'in hayat öyküsünün anlatılmasının yanı sıra dönemin siyasi, sosyo-kültürel ya da ekonomik yapısına ilişkin bilgiler de verilmektedir. Anlatılardaki paşalar ve konaklı yaşamlarıyla Osmanlı'nın son dönemleri yansıtılırken, Cumhuriyet'in ilanı ile değişen, dönüşen toplumsal yapının, geleneğe bağlı olan ailelere etkileri ve sosyo-kültürel yapıdaki değişimin portresi çizilmektedir.

Romanda Aylin'in ölüm merasiminden başlanarak, Aylin'i güçlü bir kadın haline getiren olaylar tarihsel şerit kapsamında anlatılırken, romanda geçen kadın karakterlerin pek çoğu geleneksel sınırlar çerçevesinde kaleme alınmaktadır. Arkadaşı Laurie, ablası Nülüfer Aylin ile kıyaslandığında oldukça zıt karakterler olarak anlatılmaktadır. Aylin geleneksel kalıpların dışına çıkan rahat bir kadın profili sunmaktadır.

Geleneksel aile yapısının hakim olduğu romanda, flört etmenin kabul edilebilir, hoş karşılanabilir bir davranış olmaması ve Aylin'in eğitim hayatı devam ederken Nilüfer' in çalışma yaşamında da yer almıyor olması evlilik konusundaki baskıların Nilüfer'e yönelmesine yol açmaktadır.

"Nişanlanmak için Aziz'i ikna et yoksa görüşmenizi yasaklarım".

"Anne haksızlık bu, biz birbirimizi seviyoruz".

"Birbirini seven insanlar evlenir".

"Bizde evleneceğiz tahsilini bitirince".

"O halde nişanlanın öyle bekleyin".

"Babası izin vermiyor".

"Babasının bir kızı yok anlaşılın, flört eder de evlenmezsen adın Aziz'in gezip gezip bıraktığı kıza çıkar. Bu güzelliğinle evde kalırsın." (Kulin, 2018: 39)

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere romanda, kişi eş bulma sürecini kendisi gerçekleştirse bile kız isteme, söz, nişan gibi resmiyet niteliğindeki etkinliklerle hızlı bir şekilde sonuçlandırılması beklenmekte ve gerekmektedir. Aksi takdirde yaşanan ilişki dönem itibariyle toplumsal normlara, düzene ters düşmektedir. Benzer bir şekilde romanın "Hilmi Paşa ve Genç Dinç Deli Hasip Bey" bölümünde, Aylin'in ablası Nilüfer'e görücü gelmesi geleneksel aile yapısına vurgu yaparken, eş seçmenin kadının bireysel kararı olmadığı anlaşılmaktadır. Nilüfer bir önceki duygusal ilişkisini kendisi seçse dahi flört etme özgürlüğüne tam anlamıyla sahip olamamakta, geleneksel toplum ve aile yapısının getirdiği toplumsal baskının etkisiyle, ilişkinin resmiyete dönüştürülmesi konusunda baskı altında bırakılmaktadır. Uygun eş seçimi, bireyin toplum içerisinde yer edinme ve aile kurma sürecinin başlangıcı olarak kabul edilen zor bir karardır. Bu nedenle romanda Nilüfer için en doğru adayı seçebilecek kişi ailesi olmaktadır. Nitekim Fatma Hanım'ın kızı Melek örneğindeki şu ifadeler bu anlayışı kanıtlar niteliktedir:

"Fatma Hanım'ın kızı Melek için hayal ettiği damat adayı ise cebinde bol parayla küçük yaşta Paris'e gönderilince, uzun süre İstanbul'a dönmedi. Melek'e damat adayı hakkında söz hakkı düşmedi. O yıllarda modern ailelerde bile iyi bir koca bulundu mu kızların fikri sorulmazdı." (Kulin, 2018: 16-17)

Köşk ve konaklarda sürdürülen aile yapısı bünyesinde yabancı dadı ve mürebbiyelerin çocuklara bakım ve eğitim hizmetleri vermeleri, çocuğu atfedilen önem, anlam ve değer göstergesi olarak yorumlanabilir. Çocuğun eğitimi, donanımlı bir şekilde yetiştirilmesinin hedeflendiği görülmektedir. Aşağıda yer verilen şu ifade bu anlatımı destekleyici niteliktedir:

"Bayındırlı çocukların her biri Türkçenin yanı sıra, ana dilleri kadar iyi Rumca, Fransızca ve İngilizce konuşuyorlardı. Rumcanın evlerindeki örneği Hasip Bey'in babaannesinin Kios Adası'ndan bir papazın kızı olmasından kaynaklanıyordu. Evde her zaman bir veya birkaç Rum hizmetkâr ve mutlaka bir Rum Paramana(dadı) bulunuyordu. Ayrıca çocukların Fransızca öğrenmeleri için bir de mürebbiyeleri vardı. Melek Hanım ve Hasip Bey, gelirleri, iratları azalmış, köşkları ve konakları satılmış ama yüksek standartlı yaşam tarzları ve beklentileri devam eden tipik birer son dönem Osmanlı aristokratıydılar." (Kulin 2018: 20)

Evlilik, ailenin temellerinin oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle sanayileşme, kentleşme, modernleşme gibi süreçlerin etkisiyle değişen toplumsal yapıda evlilik birliğini devam ettirebilmek ve uyum sağlamak açısından evliliğin yapısının anlaşılmasının ve değerlendirilmesinin önemi artmaktadır. Romanda, Aylin'in deneyimlediği evliliklerin sağlam bir temele oturamamasının nedeni annesini erken yaşta kaybetmesi nedeniyle anne-kız ilişkisinin eksikliğine bağlanabilmektedir. Aylin'in küçük yaşta annesini kaybetmesi nedeniyle ablası Nilüfer annelik görevini üstlenmiştir. Nilüfer'in de evlenmeden önce yaşadığı sorunlu birlikteliğinden dolayı Aylin, evlilik olgusunu tam olarak kavrayamamıştır. Bütün bunların yanı sıra çok istemesine rağmen çocuk

sahibi olamayışı, anne olma isteği uğruna Yahudi olmayı kabullenışı, buna rağmen yaşadığı düşükler nedeniyle anne olamayışı, anneliği yeğeni sayesinde psikolojik olarak deneyimlemesi Aylin'in mutlu olamayışının nedenleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Aylin çocuk sahibi olma isteği nedeniyle eşini ikna etmek için din değiştirerek Yahudi olduğunu ancak hayal kırıklığı ve mutsuzlukla sonuçlandığını şu satırlarla ifade etmektedir:

"O beğenmediğin Yahudilerin ikinci sınıfından sayılıyım. Sonradan olma Yahudiyim yani. Musevi olan kocamı çocuk yapmaya razı etmek için yaptım. Beceremedim. Beş ya da altı kere, sayısını bile unutmamışım korkunç ıstıraplı, kanamalı düşükler yaptım. Her seferinde ölümden döndüm. Sonunda pes ettim." (Kulin, 2018: 215)

Aylin'in yakın çevresinde rol model alabileceği bir evlilik olmaması evliliklerinin uzun vadeli olamamasında etkili faktörlerden biridir. Romanda Aylin'in yolunda gitmeyen evlilikleri ve çocuk sahibi olamayışının verdiği hayal kırıklıkları aktarılırken rol çatışmasına gönderme yapılmakta, evlilik ve iş yaşamı birbiriyle çatışmaktadır. Yeğeni Tayyibe için iyi bir anne profili sergilese de bir eş olarak tatminsizlik duymakta ve ilişkilerini kısa sürede bitirme noktasına gelmektedir. Evden çalıştığı için ev ve iş yaşamı birbirine karışmakta, danışan hastaları Aylin'in evine gelişi güzel zamanlarda gelmektedir. Romanda Aylin aşık, uçarı, kararsız ve ikilemlerle dolu yaşamı ile popüler bir karakter olarak betimlenmektedir. Aylin dört evlilik yapmasına rağmen biyolojik olarak anne olamamış ancak yeğeni sayesinde psikolojik olarak anneliği tatmıştır. Ayrıca Aylin eşleri Mişel ve Joe'nun çocuklarına annelik yapmaya çabalamakta ancak Joe'nun çocukları onu istememektedir.

Romanda aile teması çerçevesinde Osmanlı'nın son dönemlerinin yaşandığı konaktan Soysal apartmanına geçiş yaşanmakta, değişen aile içi roller, evlilik biçimleri ve kadının konumu bağlamında geleneksel aile yapısı yerini çekirdek modern aileye bırakmakta, eğitim düzeylerinin yükselmesi nedeniyle kadının toplum içerisindeki konumu, ailenin önemi satır aralarında vurgulanmaktadır. "Adı: Aylin" adlı roman kapsamında belirlenen bir diğer tema ise toplumsal cinsiyet rolleridir.

4.2 Toplumsal Cinsiyet Rollerini

Makalede "Adı: Aylin" adlı romanın baş karakteri olan Aylin'in bir kadın olarak yaşantısının toplumsal cinsiyet rollerini bağlamında değerlendirilmesi bu tema kapsamında amaçlanmaktadır. Kadın ya da erkek olmanın biyolojik anlamının ötesinde sosyo-kültürel bir anlamı da olduğunu vurgulayan toplumsal cinsiyet kavramı, özellikle ataerkil ve geleneksel anlayışların hâkim olduğu toplumsal yapılarda sınırları keskin bir şekilde çizilebilen birtakım rolleri beraberinde getirmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerini bağlamında kadınlardan beklenen özel alanlarında kalarak ev işleri ve çocuk bakımı gibi ev içi sorumluluklarını gerçekleştirmeleriyle, erkeklerden beklenen kamusal alanda para kazarak, evin geçimini sağlamalarıdır. Ancak yaşanan hızlı değişimlerle birlikte kadınların çalışma hayatında yer almaya başlaması kamusal alanda da görünürlüklerinin artmasını sağlamaktadır.

Annelik, toplum tarafından atfedilen aynı zamanda da kutsallaştırılan bir rol ve sorumluluktur. Romanda Aylin, prens ile evliliğinde çocuk sahibi olma isteğinden oldukça uzaktır. Aylin'in kendisini özgür hissedememesi hamileliğini sonlandırmasının nedenlerinden biri olarak şu ifadelerle belirtilmektedir:

"Aylin'e kürtajdan sonra bir durgunluk gelmişti. Oysa o kadar istediği bir şey gerçekleştiği için, onun memnun olacağını zannetmişti. Bir esirdi o. Çarşafı, peçelere bürünmemiştir gerçi, ama dört bir yanında görülmez demirden parmaklıklar duruyordu. Kollarını yana doğru açtığında bu parmaklıklara çarpıyordu elleri. Aylin ne yapmış etmeli bu parmaklıklar arasından süzülüp çıkmayı becermeliydi. Ancak ondan sonra çırpabilirdi kanatlarını mavi derinliklere doğru. Yepyeni ufuklara ve onu bekleyen hayata." (Kulin, 2018: 75)

Romanda Aylin'in evliliklerinde erkek egemen bir yapının varlığı hissedilmekle birlikte Aylin'in bu yapıya karşı bir duruş sergilediği de görülmektedir. Romanda Aylin'in ilk eşi olan Arap prens, evlilikleri süresince güç ve otorite kurma çabası içerisinde olmuştur. Aylin prensi aldatmakta, prens bu durumu fark edince Aylin'i kaldıkları otele hapsedmekte ve peşine adam takmaktadır. Aşağıda yer alan alıntıda Prens ve Aylin'in durumu şu şekilde ifade edilmektedir:

"Evli bir kadının görevlerini yerine getirmiyor, evli bir kadına yakışmayan davranışlarda bulunuyorsunuz. Her gün bazı yerlere ziyaretlerde bulunuyorsunuz."

"Beni ne ile suçladığınızı bilmiyorum ama bende sizin bazı geceler hiç izahat vermeden ortalıktan kaybolmanızdan şikayetçiyim."

"Ben bir erkeğim." (Kulin, 2018: 84)

Romanda geçen bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere, toplumsal yaşamda erkek güç ve iktidar sahibi olmak ve kamusal alanda görünürlüğünü meşru kılmak isterken, kadının özel alanında kalarak ev içi görev ve sorumluluklarını yerine getirmesini beklemektedir. Nitekim romanda da Arap prensinin Aylin'den evli bir kadın olması sebebiyle iyi bir eş olması ve bu bağlamda görevlerini yerine getirmesini istediği görülmektedir. Söz konusu baskı ve otoriteyi kabul edemeyen Aylin, boşanma kararı almaktadır. Prens ile boşanması Aylin'in Tıp fakültesini kazandıktan uzun bir süre sonra gerçekleşmektedir. Bu esnada tıp fakültesinde okurken derslerinde yardımcı olan asistan Jean Pierre ile tanışmış ve Pierre'nin de önerisiyle hem derslerinde yardımcı olması hem de ekonomik olarak refah içinde yaşaması için hayatlarını birleştirme kararı almışlardır. Aslında bu evliliğin gerçekleşmesindeki nedenlerden biri, bir kadının ekonomik anlamda desteğe ihtiyaç duymasıdır. Romanda satır aralarında Aylin'in güç ve iktidarı sevdiği, yaşının küçük olmasının da onu bu evliliğe sürükleyen faktörlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Romanda evliliğin gerçekleşme sürecine ilişkin şu satırlar dikkat çekmektedir:

"İsviçre'li olduğun takdirde, fakülteye bedava devam edebileceğini biliyor musun?"

"Biliyorum. Ama İsviçreli olmadığımı da biliyorum ne yazık ki"

"İstersen olabilirsin"

"Bu Hristiyan olmaya benzemiyor canım. Kilisenin papazına gidip ben İsviçreli olmak istiyorum papaz efendi dediğinde İsviçreli olamıyorsun"

"Ama kilisenin papazına Ben Jean Pierre ile evlenmeyi kabul ediyorum dediğinde İsviçreli olabiliyorsun." (Kulin, 2018: 109)

Romanda asistan Jean Pierre ile Aylin'in ilişkisi aşk ve sevgiden öte mantık çerçevesinde, iki öğrencinin yapmış olduğu bir evlilik olarak anlatılmaktadır. Bir diğer evliliğini ise güç ve otoriteden uzak, daha anlayışlı bir eş olan psikolog Mişel ile gerçekleştirmektedir. Aylin evlilik ve çocuk sahibi olma isteğiyle Mişel ile evlilik kararı aldığı anda, Mişel'in kendisinden daha düşük bir statüde olmasını gerekçe göstererek evliliği gerçekleştirmemesi konusunda arkadaşı Zeynep'in şu ifadelerle uyarıda bulunduğu görülmektedir:

"Aylin sen bir psikiyatristsin, oysa Mişel sadece psikolog. Ondan mesleki açıdan çok daha yüksek bir yerdesin. Erkekler karılarının altında kalmaktan hoşlanmazlar. Yarın öbür gün komplekslere, kıskançlıklara kapılıp seni hırpalamaya başlar"

"Neler geliyor aklına! Mişel niye kıskansın beni, o da kendi alanında en iyilerden biri".

"Olabilir ama rütbe olarak senin altında." (Kulin, 2018: 129)

"Adı: Aylin" romanı, dönem itibariyle kadının çalışma hayatına yeni yeni katılmaya başladığı bir dönemde geçmektedir. Osmanlı'nın son dönemlerinin anlatıldığı romanda, kadının eğitim seviyesinin yükseldiği ve çalışma yaşamına katılımının arttığı görülmektedir. Aylin ve eşi Mişel aynı çalışma ortamını paylaşmakta ve beş yıllık evlilikleri süresince çocuk sahibi olamamasından kaynaklı yaşanan mutsuzlukları dışında bir olumsuzluk yaşanmadığı şu ifadelerle aktarılmaktadır:

"Evlerinin tam karşısındaki 75 East End Avenue'ye de ofislerini taşıdılar. İki odası ve bir bekleme salonu olan ofisi yine müşterek kullanacaklardı (...) 5 yıl boyunca bu evlilikte Aylin'in düşürdüğü çocuklar dışında mutsuz eden hiçbir şey olmadı." (Kulin, 2018: 134, 135)

Daha önceki evliliklerinde çocuk sahibi olma isteğinden uzak olan Aylin'in hayatının artık belli bir düzene oturması, çalışma hayatına katılması ve eşi Mişel'in doğru insan olduğunu düşünmesi nedeniyle artan anne olma isteği evliliği süresince çok sayıda düşük yaşamasına, acı çekmesine ve sonunda pes etmesine yol açmaktadır. Bu durum romanda aşağıdaki satırlar aracılığıyla okuyucuya aktarılmaktadır:

"Aylin hemen hamile kaldı, ilk düşük olayını da bu hamileliğinin üçüncü ayında yaşadı. Şiddetli bir kanamayla hastaneye kaldırılırken, bebeğini kaybettiğini biliyordu ama umudunu yitirmiyordu. Bir daha, bir daha, bir daha deneyecekti. Bir seferinde Aylin o kadar kan kaybetti"

ki ölümden kılpayı döndü. Aylin Mişel ile olan evliliği sırasında korkunç acılara ve hayal kırıklarına mal olan altı düşük daha yapacak sonunda pes edecekti." (Kulin, 2018:131)

Mişel ile olan evliliği boyunca toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin belirgin bir ayrıma vurgu yapılmamaktadır. Beraber işe gitmekte, eve gelince de evlerinde çalışan bir yardımcı (Hulusi) bulunduğu için onun hazırladığı yemekleri yemektedirler. Ev işlerini yapan bir yardımcıları olması nedeniyle Aylin'e ev işi kalmamaktadır.

"Hayatları çok muntazamdı. Aylin'le Mişel hafta içinde erkenden kalkıyor, çoğu zaman saat yedide işte oluyorlardı. Mişel psikolog olarak reçete yazma yetkisi olmadığı için ilaca ihtiyacı olan hastalarını Aylin'e devrediyordu. Öğlen yemeğini de ofislerinin hemen karşısındaki küçük lokantada ya da New York Hospital'in yemekhanesinde yiyorlardı. Eve ilk dönen Tayibe oluyordu. Mişel eve gelince klasik müzik açıyor, bir saate yakın Tayibe'nin dersleriyle ilgileniyordu. Sonra sofralarına oturup Hulusi'nin hazırladığı lezzetli Türk yemeklerini yiyorlardı." (Kulin, 2018: 139, 140)

Romanda aktarıldığı üzere Aylin ve Mişel'in hayatlarında rutin bir akış söz konusu olmakla birlikte Aylin'in kontrolsüz tavırları ve istekleri yaşantılarında gerginliklere neden olmaktadır. Romanda Aylin'in eşini, evden uzaklaşmaya teşvik edip, başka kadınlarla zaman geçirmesi için baskı kurduğu dikkat çekmektedir. Aylin, genel olarak evliliklerinde uyum ve dengeyi sağlayamamakta; ilişkilerinde duygusal tatminsizlikten ve kişilik özelliklerinden dolayı başarılı olamamaktadır. Ayrıca çocuk sahibi olamaması da onu inciten, üzen bir konudur. Evliliği önemsememesi bir noktada anne olamamasından da kaynaklıdır. Mişel ile olan evliliğinde, çalışma hayatlarının ortak olması, eve gelince ev işlerini birlikte yapmaları dikkat çeken detaylardır. Aynı zamanda evde bir yardımcının bulunması bir kadın olarak aslında Aylin'in yaşantısını kolaylaştırmakta, kadına yüklenen rol ve sorumlulukları azaltmaktadır. Aylin kamusal alanda başarılı bir psikiyatr olsa da geleneksel anlamda toplumsal cinsiyet rol kalıplarına uygun bir kadın, eş profili çizememektedir. Romanda kamusal alanda evin geçimini sağlamak, para kazanmak sadece erkeğe ait bir sorumluluk olarak anlatılmamaktadır. Çocuk bakımı, ev işleri gibi görevlerde erkekte rol ve sorumluluk sahibidir. Nitekim ev işlerinde yardımcı olan kişi olan Hulusi de erkektir.

Aylin evliliklerinde gereken uyumu sağlayamamış, toplumsal cinsiyet rol kalıpları içerisinde geleneksel kadın rollerine aykırı ve uçarı bir tavır sergilemektedir. Aylin, Mişel ile olan evliliğinde eşini başka kadınlara yönlendirmekten çekinmemektedir. Mişel ile aralarında geçen şu konuşma dikkat çekicidir:

"Eski yaşamımıza dönemeyiz ben sıkıldım Mişel!"

"Boşanmak mı istiyorsun?"

"Hayır" diye bağırdı Aylin. (...) Mesela haftanın iki günü izin verelim".

"Ne izni?"

"Özgür olma izni. Mesela sen o gece biriyle yemeğe çıkarsın"

"Ee mesela başka neler yapabilirim ben o akşam? Yemekten sonra bir dansa gideriz belki. Eh o saatte kafaları da çekmişiz. Haydi gel bize gidelim. Karım çok güzel içki hazırlar desem olur mu?" (Kulin, 2018: 149)

Mişel ile ayrılık kararı almalarının ardından Aylin'e ablasının kızı Tayibe' ye hem annelik hem babalık yapma rolü ağır gelmektedir.

"Annesini kaybettiğinde duyduğu yalnızlığı ve çaresizliği andırıyordu içinde taşıdığı boşluk. Tayibe daha çocuktuk, çok şeyi anlamaktan, onun dertlerine ortak olmaktan ne kadar uzaktı. Ama iyi ki vardı, hiç olmazsa o vardı. Şimdi düzeni bozulmuş, disiplini azalmış bekar evlerinde baş başa kalmışlardı. Kolunu kanadını kendi elleriyle kırmış bir genç kadın ve ilk gençliğini yaşayan körpe bir kız. Sorumluluğunu yüklediği bu küçük kız için fedakârlık etmesi gerekiyordu. Başboş bir kuş gibi uçup duramazdı. Özgürlüğünü gönlünün istediği gibi kullanamazdı. Aynı çatının altında yaşıyordu Tayibe. Öyle bir yaşaydı ki huzura, güvene ve kendine örnek olacak bir anne modeline her şeyden çok ihtiyacı vardı." (Kulin, 2018: 185)

Aylin Mişel ile ayrılığında bir süre sonra Joe ile hayatını birleştirme kararı almaktadır. Aylin bu yeni evliliğinde özel zamanları önemsemekte, aile yemekleri organize etmekte, aile birliğini sağlamaya gayret göstermektedir. Buna bir örnek olarak ise Aylin'in geleneksel Şükran Günü yemeğini organize

etmesi ve geleneksel olarak aile birliği, beraberliğini sağlamak konusunda kadından beklenen sorumlulukları yerine getirmesi aşağıdaki ifadelerle desteklenmektedir:

"Aylin geleneksel Şükran Günü yemeğini yine ihmal etmemişti. Ailenin tüm çocuklarının yanı sıra, Mişel' in oğulları Tim ve Greg de yemeğe davetliydi. Joe bu mutlu aile havasından memnun görünüyordu." (Kulin, 2018: 231)

Joe, Aylin'den ayrılmak istediği sıralarda Aylin'i hem bir birey olarak hem de bir kadın olarak çok fazla ikilemde bırakmaktadır. Joe'nun, Aylin Amerikan ordusunda "tek kadın" olarak görev yaparken boşanma evraklarını orduya göndermesi, Aylin'i rencide eden bir durum olarak şu ifadelerle aktarılmaktadır:

"Ordudan ayrılmadan üç hafta kala son derece mutaassıp bir muhit olan Lawton'da ve karargâhta bu haber skandal niteliği taşıyacak ve bir sevgili bulup kocası kaçmış diyecekler. Bana ya acıyacak ya gülecekler. Açık ya da üstü kapalı sorular soracaklar. Ben ne diyeceğimi bilemeyeceğim. Joe beni rezil etti. Bir beyefendi böyle davranmazdı. Ama zaten kocam bir beyefendi olsaydı, ben sekreteriyle değil onunla konuşuyor olurum." (Kulin, 2018: 326)

Yakın çevresi Aylin'i "O kafasına koyduğunu yapar!" (Kulin, 2018: 139) olarak nitelendirmektedir. Yaşanan psikolojik yıkımların yanı sıra, değişen koşullar Aylin'in yaşantısını derinden etkilemektedir. Toplumsal cinsiyet algısı, beraberinde kadına bakış, çalışma hayatındaki yeri, toplumsal iş bölümü, kadının toplumdaki varlığının ve rollerinin değişimi "Adı: Aylin" romanında Aylin karakteri üzerinden toplumsal cinsiyet rol kalıpları çevresinde analiz edilmektedir.

4.3 Kadın

Makalede Kulin, "Adı: Aylin" adlı romanında bir kadın karakter olan Aylin'in biyografik öyküsünü kurgusal bir biçimde kaleme almaktadır. Yazarın ön plana çıkardığı kadın profili, sosyal hayatın bütün aşamalarında kendisini ilgilendiren kararları alabilme özgürlüğüne, cesaretine sahip olan ve bu kararlarının arkasında duran, her yönüyle özgür bir kadındır. Romanda Aylin karakteri şu satırlarla ifade edilmektedir:

"Hayatı boyunca akıl sınırlarını zorlayan bir korkusuzluğa sahip olacaktı. Oysa gözü pekliliği, atılğanlığı, cesareti, silahlara ve atlara olan düşkünlüğü ile huy olarak bir kızdan çok erkeği andıran Aylin'i annesi İstanbul'dan ailesinden uzak, çok yalnız büyüdüğüne üzülen Nilüfer'ine can yoldaşı olsun diye dünyaya getirmişti." (Kulin, 2018: 32, 33)

Romanda alımlı, çekici, zarif ve uzun boyuyla güzel bir kadın görüntüsü çizilmesinin yanı sıra kararlı, hırslı ve asil duruşuyla Aylin, başarılı bir kadın psikiyatristtir. Romanda geleneksel anlayışın değerlerine sahip bir kadın temsili olarak gösterilen ablası Nilüfer ise evleneceği kişinin seçimi konusunda dahi söz hakkına sahip olamayan bir kadındır. Eş seçimi, bireyin toplum içerisinde yer edinme ve mutlu bir aile kurma sürecinde oldukça önemlidir. Kulin, romanda Aylin'in annesi Leyla Hanım'ın kızlarının birbirlerinden farklı kuşaklarda olmaları nedeniyle aynı şekilde davranamayacağını şu satırlarla ifade etmektedir:

"Çok akıllı bir kadındı Leyla Hanım. Nilüfer'i gereğinden fazla sıkmanın cezasını, kızının ailesinden habersiz evlenmesiyle ödediğini unutmamıştı. Aynı baskıyı küçük kızına yapmadı. Zaten iki kızı arasında neredeyse bir kuşak farkı vardı. Üstelik Aylin'i rahibelerin idaresi altındaki Fransız okulunda değil, hür fikirli akademisyenlerin yönettiği kolejde okutmuşlardı." (Kulin, 2018: 49)

Leyla Hanım küçük kızı Aylin'i eğitim görmesi için iyi okullara gönderse de aslında evlenip, çocuk sahibi olmasını istemektedir.

"Leyla Hanım kızının okumasından değil, çoluk çocuk sahibi olmasından yanaydı. Aylin'de okulu bitirdiği yıl bambaşka bir havadaydı zaten. Bostancı'daki lüks evin kızıydı o yaz. Kabarık etekli dekolte elbiselerle, ince uzun topuklu ayakkabılarla, sallantılı küpelerle gidilen eğlenceli partilerinin, denizde hızlı motorla dolaşmalarının, kısaca dolce vita'nın havasına kapılmıştı." (Kulin, 2018: 53)

Romanda annesi Leyla Hanım her koşulda ve durumda ailesini, çocuklarını düşünen fedakâr bir kadın ve anne profiliyle anlatılmaktadır. Hasta yatağında bile çocuklarını ve eşini düşünen bir anne olarak özellikle Aylin'in evlenip, çocuk sahibi olması konusundaki isteği şu satırlarda dikkat çekmektedir:

Leyla Hanım hastalığına rağmen her zamanki dirayetiyle hem çocuklarını hem kocasını idare etmeye çalışıyordu. Ameliyatını olacak, iyileşecekti. Kanser olup da kurtulabilen bir sürü insan tanıyordu. Daha yapacak çok işi vardı. Kızını evlendirememiş, torun sahibi olamamıştı." (Kulin, 2018: 56)

Geleneksel ve ataerkil toplum yapılarında kadına atfedilen roller toplum içerisindeki konumunu da belirlemektedir. Romanda Aylin, kamusal alandaki varlığı ile ön planda olan başarılı bir kadın olarak tasvir edilmektedir.

Aylin'in Paris Üniversitesinde eğitim gördüğü dönemde teyzesinin onu ziyarete gitmesi nedeniyle bir otel lobisinde buluşmaları ve o sırada bir Arap Prensi'nin Aylin'e ilgi göstermesi sonrasında aralarında geçen şu konuşma evliliğin ilk adımının atıldığını göstermektedir. Aylin;

"Türk kızlarının yabancılarla konuşma alışkanlıklarının olmadığını bildirmişti."

"Niyetleri çok ciddi olsa bile mi" diye sormuştu prens."

"Ne kadar ciddi?"

"Evlene teklifi yapacak kadar"

O halde ailele görüşmeniz gerekecek" demişti Aylin (Kulin, 2018: 66).

Aylin' in bir Arap Prensi'nden evlilik teklifi almasıyla birlikte başlayan hayatındaki bu yeni dönem, özgürlüğüne düşkün bir karakter olan Aylin için özgürlüğünün kısıtlanması ve tutsaklıkla sonuçlanmaktadır. Bunun üzerine yaptığı bu evlilikten pişmanlık duyan Aylin' in durumu şu ifadelerle anlatılmaktadır:

"Bir an içinde, yüz yüze gelivermişti hayatının gerçeği ile. Bir esirdi o. Çarşafı, peçelere bürünmemişti gerçi, ama dört bir yanında görülmez demirlerden parmaklıklar duruyordu. Kollarını yana doğru açtığında bu parmaklıklara çarpıyordu elleri." (Kulin, 2018: 75)

Ablası Nilüfer ve eniştesinin desteğiyle Prensin onu hapsediği otel odasından kaçmayı başararak, ülkeyi terk eden Aylin, bir kadın olarak yaşadığı tutsaklıktan kurtularak özgürlüğüne kavuşmasını şu ifadelerle kutlamaktadır: *"Aylin kollarını yanlara doğru açarak; Hürüm! Özgürüm! Özgürüm!" (Kulin, 2018: 93).* Aylin'in bu evliliği sonrasında psikolojik durumu romanın satır aralarında karamsar bir tabloyu da gözler önüne sermektedir:

"Kendini dünyaya doğmaya bekleyen ana rahmindeki bebekler gibi hissediyordu. Az sonra, çok az bir zaman sonra, dünyaya geri gelecekti. Geç kalmış olabilirdi, ama işte hayat bütün fırsatları ile onun önündeydi. Yaşam onu bekliyordu. Bir meslek onu bekliyordu. Kaybettiği yılları geri istiyordu." (Kulin, 2018: 128)

Evlilikte aradığı huzuru, mutluluğu, rahatı bulamayan Aylin, okumayı bir kurtuluş olarak görmekte, 26 yaşında tıp fakültesine kabul edilmek için tüm imkanlarını zorlayarak, başarmaktadır. Lozan'da Tıp fakültesine başlamasının ardından öğrencilik hayatına çok kolay bir şekilde uyum sağladığı ve aşağıdaki ifadede Aylin'in yaşadığı tüm olumsuzluklara rağmen okumak için oldukça hevesli olduğu görülmektedir.

"Sanki başından tuhaf bir evlilik geçmiş, kürtajlar olmuş, acılar çekmiş, boşanmış genç bir kadın değil de dünyaya tıp okumak için gelmiş on sekiz yaşında genç bir kız vardı." (Kulin, 2018: 104)

Aylin'in, kız kardeşi Nilüfer'in kızı Tayibe'yi Amerika'ya eğitim almak için götürmesinin ardında yatan temel neden, kadına verdiği değerle ilişkilidir. Ayrıca çocuk sahibi olamayan Aylin, Tayibe'yi öz evladı yerine koymaktadır. Tayibe'nin Aylin'in yanında yaşamaya başlaması romanda şu satırlar ile ifade edilmektedir:

"İlkokul beşi bitirmişti o yıl. Artık tahsiline teyzesinin yanında devam edecekti. Kasım Bey hem kızı çok iyi dil öğretilmiş hem de Mustafa'ya delice düşkün olup Tayibe'yi ihmal eden Nilüfer'den giderek içine kapanan kızını uzaklaştırmamanın iyi bir fikir olacağını düşünmüştü." (Kulin, 2018: 136)

Tayibe'nin annesi Nilüfer'in geleneksel anlayışla yetiştirilmesinin bir sonucu olarak Tayibe'den sonra doğan oğlu Mustafa'ya daha fazla önem, anlam ve değer atfettiği görülmektedir. Bu durum romanda şu ifadelerle açıkça belirtilmektedir: *"Erkek çocuk beklerken kız çocuk doğuran annesini hayal kırıklığına uğratan Tayibe'nin pabucu, erkek kardeşinin doğumuyla iyice dama atılmıştı" (Kulin, 2018:169).*

Aylin diğer evliliklerinde olduğu gibi son evliliğinde de bazı sorunlar yaşamaktadır. Evliliğinde yaşadığı sorunların üstesinden gelemeyen Aylin cesur bir karar alarak uzaklaşmak için savaşta etkilenen askerlere yardım etmek amacıyla orduya katılmayı tercih etmektedir. Yakın çevresi ise Aylin'in bir kadın olarak askeriye de yapamayacağını düşünerek şu ifadeleri sarf etmektedirler:

"Senin gibi biri nasıl uyum sağlar ordu disiplinine" demişlerdi arkadaşları.

"Her şey olabilirsin de ... asker olmak ... Güldürme beni "demişti Joe.

"Valerie'yi babasına "Orduyu tiyatro sahnesi sanıyor. Bırak gitsin de akli başına gelsin" derken duymuştu.

"Sen orduda yapamazsın. Ağır disiplin gerektirir. Sana göre değildir ordu "diye ikna etmeye çalışmıştı Mişel.

"Aylin hiçbir zaman oynamamıştı. Ne iyi kadını ne kötü kadını, prensesi, hippiyi, ne aşık kadını, şımarık kızı, koketi, fındıkçıyı, öğrenciyi, öğretmeni, ne doktoru, ne de anneyi..." Hep o olmuştu. O (Kulin, 2018: 300).

Aylin'in, yaşama karşı olan olumlu bakış açısı sürekli ön planda tutulmaktadır. *"Bir insan aynı ömrü iki kez yaşayabilir mi?"* (Kulin, 2018: 267) sorgusu, Aylin'in bir kadın olarak yaşama karşı bakış açısını sunmaktadır. Aylin'in yaşadığı zorlukları aşmaya çalışmasının yanı sıra zor durumda olan insanlara yardım etme çabası da dikkat çekmektedir. Romanda Aylin'in bir kadın olarak savaştan etkilenen askerlere yardım etmek amacıyla orduda görev almak istemesi eşi Joe tarafından onaylanmamakta ancak tüm bunlara rağmen Aylin orduya katılmaktadır.

"Ee ben dedim asker olmayanı almazlar. Hele bir kadını Asla!"

"Alıyorlar Joe. Benim niteliklerime sahip olan bir doktoru geri çevirmeyeceklerinden emindim. Savaşın içine değil ama, savaştan dönenlerin arasına alacaklar beni belki"

"Öyle olursa gidecek misin?"

"Gideceğim".

"Bu evliliğimizden bir kaçış anlamına mı geliyor".

"Öyle bir niyetim olsa, orduya değil, avukata giderdim." (Kulin, 2018: 294)

Romanda Aylin'in eğitim hayatından, evliliklerine kadar hayatını ilgilendiren tüm konularda bireysel kararları doğrultusunda hareket edebilen bir kadın profili çizdiği görülmektedir. Aylin'i güçlü bir kadın haline getiren olaylar tarihsel şeridinde aktarılmaktadır. Romanda kaleme alınan diğer kadın karakterler genel olarak geleneksel bakış açısıyla sunulurken, Aylin başarılı bir eğitim ve çalışma hayatıyla kendi kararlarını alabilen, özgürlüğüne düşkün, "delifişek" bir kadın olarak tasvir edilmektedir. Kulin, "Adı: Aylin" adlı romanında değişen toplumsal yapıda geleneksel kalıpların dışına çıkabilen bir kadın karakteri ortaya koymaktadır.

5 Sonuç ve Öneriler

Toplumsal yaşamın bir yansıması olarak karşımıza çıkan edebi eserlerin ilk akla gelen türlerinden biri romanlardır. Bu bağlamda günümüzün popüler romancılarından biri olan Ayşe Kulin, "Adı: Aylin" adlı romanında Osmanlı'nın son dönemlerinden başlayarak zaman ve mekânın sürekli olarak değiştiği bir döneme ilişkin aktarımlar yaparken, sosyo-kültürel değişme sürecinde özellikle kadınların farklılaşan, çeşitlenen toplumsal cinsiyet rolleri konusuna gönderme yapmaktadır. Kulin'in eserlerinde aile, toplumsal cinsiyet ve kadın konularına sıklıkla yer verdiği görülmektedir. Buradan hareketle, "Aile Yapısı ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Ayşe Kulin'in "Adı: Aylin" Adlı Romanının Değerlendirilmesi" başlıklı çalışmada Kulin'in 1997 yılında yayımlanan "Adı: Aylin" adlı romanı aile, toplumsal cinsiyet rolleri ve kadın temaları bağlamında irdelenmeye çalışılmaktadır. Romanda Aylin karakteri geleneksel sınırlar içerisinde modern bir yaşam tarzı sürdürmeye çalışırken hem özel hem de kamusal alanda görünür olma çabasıyla sosyo-kültürel değişme sürecinde özellikle kadınların farklılaşan, çeşitlenen toplumsal cinsiyet rolleri konusuna gönderme yapılmaktadır. Aile teması kapsamında Aylin karakterinin ailesi ve yakın çevresiyle olan yaşamına dair kesitler, aile olgusunun önemi ve birbirlerine karşı duydukları sevgi ve samimiyet, geleneksel geniş aile yapısından modern, çekirdek aile yapısına geçişin temsilcisi olarak evlerin sunumu, eş bulma ve evlilik süreçleri, çalışma hayatı ve kadının toplum içerisindeki konumu üzerinden

aktarımlar yapılmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri temasında, Aylin'in gerçekleştirdiği evlilikler, çalışma hayatında kadının varlığı, kamusal ve özel alan ayrımlarına ilişkin anlatımlar dikkat çekerken kadın temasında toplumsal yaşamın bütün aşamalarında, kendini ilgilendiren kararları alabilme özgürlüğüne sahip olan Aylin karakterinin yaşadıklarına, geleneksel toplum ve aile yapısının getirdiği toplumsal baskılara rağmen aldığı kararlara, sosyo-kültürel değişmelerin de etkisiyle kadının değişen konumuna vurgu yapıldığı görülmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors declare no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article.

Grant Support: The authors received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

Kaynakça/ References

Andı, F. (2013). *Roman ve hayat*. İstanbul: Hat Yayınevi.

Atabağsoy, N. (2019). Handan romanında batılılaşmış kadın karşısında batılılaş(ama)mış erkekler. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 68-77. doi: 10.29000/rumelide.540995

Aytaç, G. (2005). *Edebiyat ve kültür*. Ankara: Hece Yayınları.

Bayer, A. (2013). Değişen toplumsal yapıda aile. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(8), 101-129.

Bilge Zafer, A. (2013). Cumhuriyet ile birlikte değişen Türk aile yapısı ve kadının durumu. *U. Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(24), 121-134.

Bilican Gökkaya, V. (2015). Çaresizliği öğrenen kadın: Öğrenilmiş çaresizlik. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 10(14), 53-70, doi: 10.7827/TurkishStudies.8921

Dökmen, Z. (2006). *Toplumsal cinsiyet sosyal psikolojik açıklamalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Dönmez, İ. H. (2010). Cumhuriyet "imkânsız aşk"a karşı Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun romanlarında modern-geleneksel karşıtlığının kadın erkek ilişkisi üzerinden temsili. *Fe Dergi Feminist Eleştiri*, 2(1), 6-18.

Ecevit, Y. (2021). *Toplumsal cinsiyet eşitliğinin temel kavramları. Türkiye'de katılımcı demokrasinin güçlendirilmesi Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi Faz II*. Ankara: Ceid Yayınları.

Gültekin, L. (2013). Toplumsal cinsiyet ve yansımaları. L. Gültekin, G. Güneş, C. Ertung ve A. Şimşek, (Ed.), *Geçmişten günümüze kadının yazarlık serüveni* içinde (ss. 102-126). Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları.

Günay Erkol, Ç. (2011). Osmanlı-Türk romanından çağdaş Türk romanına kadınlık: Değişim ve dönüşüm. *Türkiyat Mecmuası*, 21(2), 147-175. doi: 10.18345/tm.29645

Hançerlioğlu, O. (1976). *Felsefe ansiklopedisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

İl, Ç. (2013). İnternetin çocuklar üzerindeki etkisi. *Değişen Dünyada Aile* içinde (ss. 101-111), Malatya: İstanbul Yayıncılık.

Johnston, K. E., Bittinger, K., Smith, A. ve Madole, K. L. (2001). Developmental changes in infants' and toddlers' attention to gender categories. *Merril-Palmer Quarterly*, 47(4), 563-584.

Kaplan, M. (2010). Dede Korkut kitabında kadın. *Türkiyat Mecmuası*, 9, 99-112.

Kaya, Ş. (2018). Suat Derviş'in romanlarında kadın karakterler. *Folklor/Edebiyat*, 24(96), 97-110. doi: 10.22559/folklor.354

Kulin, A. (2001). *Köprü*. İstanbul: Everest Yayınları.

Kulin, A. (2017). *Dürbünümde kırk sene 1943-1983*. İstanbul: Everest Yayınları.

- Kulin, A. (2018). *Adı: Aylin*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Kulin, A. (2021). *Hazan*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Küçüksayacıgil, A. ve Küçükşen, K. (2021). Tanzimattan günümüze Türk edebiyatında toplumsal cinsiyet yansımaları ve kadının konumu. *Edebî Eleştiri Dergisi*, 5(2), 371-386. doi: 10.31465/eeder.909338
- Macionis, J. J. (2012). *Sosyoloji*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Murdock, G. (1949). *Social structure*. New York: Macmillan.
- Ozankaya, Ö. (1979). *Toplum bilimine giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları.
- Sağlık, Ş. (2010). *Popüler roman estetik roman*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Slattery, M. (2008). *Sosyolojide temel fikirler*. (Yay. Haz. Ü. Tatlıcan ve G. Demiriz), İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Süleymanlı, E. (2021). Aile Kurumu. M. Kılıç (Ed.), *Sosyolojiye giriş içinde* (ss. 213-237). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Şeker, A. (2020). "İçimizdeki Şeytan"a yenilmeyen Macide'nin toplumsal cinsiyet açısından düşündürdükleri. *Rumeli'de Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (19), 297-308. doi: 10.29000/rumelide.752346
- Şengül, M. B. (2016). Kadın edebiyatı: bir varoluş mücadelesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 3(44), 203-211. doi: 10.9761/JASSS3396
- Türk Dil Kurumu. (2009). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uğur, V. (2013). *1980 Sonrası Türkiye'de popüler romanlar*. Koç Üniversitesi Yayınları.
- Üstün, K. (2019). Sedat Veyis Örnek'in öykülerinde kadının görünümü. *Folklor/Edebiyat*, 25(100), 1107-1118. doi: 10.22559/folklor.1044
- Zeybekoğlu, Ö. (2018). Değişen ve değiş(e)meyen yönleriyle aile: Yapısı, türleri, işlevleri. N. Adak (Ed.), *Değişen Toplumda Değişen Aile içinde* (ss 39-64). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- URL-1 Ayşe Kulin 21 Şubat 2023 tarihinde https://tr.wikipedia.org/wiki/Ay%C5%9Fe_Kulin adresinden erişildi.